

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-118>

УДК 330.567.2

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДОМОГОСПОДАРСТВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

FINANCIAL SECURITY OF HOUSEHOLDS: CURRENT STATE AND FOREIGN EXPERIENCE

Стащук Олена Володимирівна

доктор економічних наук, професор,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2622-7353>

Потрапелюк Микола Володимирович

здобувач ступеня доктора філософії,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7952-7152>

Stashchuk Olena, Potrapeliuk Mykola

Lesya Ukrainka Volyn National University

У статті розглянуто особливості забезпечення фінансової безпеки домогосподарств в умовах воєнного стану. Проведено аналіз сучасного стану домогосподарств в Україні та чинників, що визначають їх фінансову безпеку. Обґрунтовано, що фінансова безпека домогосподарств визначається здебільшого рівнем їх доходів та можливостями формування достатнього обсягу фінансових ресурсів. Розглянуто особливості формування фінансових ресурсів домогосподарств у країнах Європейського Союзу. На основі дослідження зарубіжного досвіду забезпечення фінансової безпеки домогосподарств обґрунтовано можливість його подальшого впровадження у вітчизняній практиці. Ідентифіковані у статті проблеми забезпечення фінансової безпеки домогосподарств дозволили визначити пріоритетні напрямки її зміцнення в сучасних умовах.

Ключові слова: домогосподарства, фінансова безпека, Європейський Союз, фінансові ресурси, доходи домогосподарств, витрати домогосподарств, загрози, чинники фінансової безпеки.

The article defines the relevance, role and place of the study of household financial security in the financial security of the state. It is noted that the objective need to study foreign experience in ensuring the financial security of households arose with the acquisition of Ukraine's status as a candidate for membership in the European Union with a view to its implementation in domestic practice. In this article, the authors analyze the peculiarities of ensuring financial security of households under martial law. The author's view on the interpretation of the of the concept of "financial security of households" and its main typological characteristics. The article analyzes the current state of households in Ukraine and the factors that determine their financial security. In particular, it is established that during 2022-2024, Ukrainian households functioned in conditions of inflationary fluctuations, exchange rate changes, high unemployment, rising costs and declining real incomes, and reduced opportunities for saving and further investment. It is substantiated that the level of financial security of households is determined mainly by the level of their income and the ability to generate sufficient financial resources. It is noted that during the period of martial law and active hostilities in Ukraine, a new category of households with the status of internally displaced persons was formed. The peculiarities of the formation of household financial resources in the countries of the European Union, in particular in such countries as Poland, Germany, France, Denmark, and the Netherlands, are considered. The analysis of the peculiarities of the safe functioning of households in the financial aspect is carried out on the basis of such indicators as: income generation, expenditure, taxation, social benefits. Based on the study of foreign experience in ensuring the financial security of households, the possibility of its further implementation in domestic practice is substantiated. The problems of ensuring the financial security of households identified in the article allowed to determine the priority directions of its strengthening in the current conditions.

Keywords: households, financial security, European Union, financial resources, household income, household expenditures, threats, factors of financial security.

Постановка проблеми. У ринковій економіці домогосподарства є важливими суб'єктами та відіграють одну з ключових ролей, що відображається через виконання ними трьох основних функцій: споживання, постачання факторів виробництва та заощадження. Рівень інвестиційного потенціалу домашні господарств можна бути порівняти із внеском державного та корпоративного секторів економіки. Зокрема, в Японії заощадження домашніх господарств за оцінками експертів складають близько 245% валового внутрішнього продукту, у США – 300%, у Франції – 135% [1]. Із початком повномасштабного вторгнення домогосподарства в Україні зазнали негативного впливу чинників, таких як інфляція, безробіття, зниження реальних доходів, зростання цін та витрат тощо. Усе це призвело до що зниження можливостей розвитку домогосподарств у перспективних періодах та знизили рівень їх фінансової безпеки.

Разом з тим, набуття Україною статусу кандидата в члени Європейського Союзу, перед нами постає необхідність вивчення досвіду країн цього об'єднання щодо особливостей державної фінансової політики, яка забезпечить фінансову безпеку домогосподарств. Насамперед, значна увага приділяється джерелам формування та напрямам використання фінансових ресурсів домогосподарств як базису для гарантування їх фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика фінансової безпеки домогосподарств є відносно новою як у вітчизняній, так і у зарубіжній фінансовій науці. Зокрема, свої дослідження у сфері фінансової безпеки домогосподарств, виявленню загроз та ризиків їх фінансовій безпеці, формуванню механізмів забезпечення фінансової стійкості домогосподарств представили науковим колам та практикам такі вчені, як: Барановський О. [8], Воробйов Ю. [7], Зварич М. [5; 6], Карлін М. [9], Кашуба Я. [5], Кізіма Т. [11], Перепелиця М. [12], Пшик Б. [5], Рамський А. [16], Тарасюк М. [1] та інші.

Не винятком стали й дослідження зарубіжних науковців, зокрема такі науковці, як Станіславська Й., Козера А., Гловіцька-Волошин Р. досліджували особливості забезпечення фінансової безпеки домогосподарств Польщі [13]; Петровська М. та Прокопович Д. присвячували свої праці ідентифікації поведінкових чинників фінансової безпеки домогосподарств Польщі [15; 17]; Калвет Л., Кампбел Дж., Содіні П. та Лі Дж. вивчають методику оціню-

вання фінансової безпеки домогосподарств США [10; 14].

Проте, в Україні фінансова безпека домогосподарств, її наукове трактування, структуризацію, алгоритм оцінювання та механізм забезпечення не досліджені повною мірою, що підтверджується відсутністю узгоджених підходів до означених процесів.

Формулювання цілей статті. З огляду на вище зазначене, метою нашої роботи є аналіз особливостей функціонування домогосподарств України та у країнах Європейського Союзу та на основі порівняльного аналізу виявлення їх позитивних та негативних характеристик в контексті забезпечення їх фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах господарювання, що пов'язані із ризиком воєнних дій і Україні, порушення логістичних шляхів, підвищення рівня безробіття, інфляції та рівня оподаткування домогосподарства стикаються з проблемою порушення їх фінансової стійкості. Така ситуація, насамперед, спричинена зростанням витрат домогосподарств та скороченням їх доходів, що, в свою чергу, є підґрунтям для зниження рівня їх фінансової безпеки.

Проведені нами дослідження у попередніх працях щодо наукових основ фінансової безпеки домогосподарств дозволило нам прийти до висновку, що фінансова безпека домогосподарств є сукупністю фінансово-економічних, соціальних та правових відносин, що забезпечує стан найбільш ефективного формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств з метою визначення механізму виявлення та нівелювання негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, захисту їх фінансових інтересів, підтримання їх фінансової стійкості, а також максимізації рівня добробуту домогосподарств [2].

Разом з тим, на наш погляд, особливостями функціонування фінансів домогосподарств є такі їх типологічні характеристики (табл. 1).

Отже, як бачимо, фінансова безпека домогосподарств є різноплановим поняттям, що в своїй основі має стійкий і стабільний фінансовий стан домогосподарств та захист їх фінансових інтересів на основі використання різного інструментарію. Ці типологічні характеристики дозволяють встановити, наскільки домогосподарство здатне подолати поточні та майбутні фінансові виклики, внутрішні й зовнішні загрози.

Визначаючи особливості функціонування домогосподарств в Україні впродовж дії воєн-

Таблиця 1

Типологічні характеристики фінансової безпеки домогосподарств

СУТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	Є динамічною, їх рівень залежить від внутрішніх та зовнішніх загроз
	Забезпечує добробут домогосподарств та формує передумови для сталого розвитку
	Визначає фінансову стійкість домогосподарства та його незалежність від зовнішніх джерел фінансування
	Визначають рівень фінансового ризику підприємства
	Є об'єктом фінансово політики держави
	Забезпечують захист фінансових інтересів особи, сім'ї, групи людей
	Захищає від впливу зовнішніх та внутрішніх ризиків
	Вимагає формування коротко-, середньо-, та довгострокових фінансових цілей
	Вміння самостійно приймати ефективні фінансові рішення

Джерело: складено автором

ного стану та повномасштабного вторгнення росії в Україну, варто звернути увагу на таке. Домогосподарства впродовж 2022 – 2023 років функціонували в умовах високих інфляційних коливань, зокрема у 2022 році із початком воєнного стану рівень інфляції становив максимальне своє значення за останні 5 років та досяг позначки 24,8 %, що безперечно, негативно вплинуло на фінансову стійкість домогосподарств та на рівень їх фінансової безпеки. Наслідками таких макроекономічних умов господарювання, на наш погляд, стали зниження реальних доходів домогосподарств, девальвація національної валюти, зниження можливостей до заощадження та подальшого інвестування. У 2023 році відбулося сповільнення показника інфляції до 5,1 %, спостерігалася відносна стабілізація курсу національної валюти.

Що стосується формування фінансових ресурсів домогосподарств як основи для формування достатнього рівня їх фінансової безпеки, то варто відзначити, що основним їх джерелом у період 2022–2023 років є заробітна плата, частка якої у структурі доходів домогосподарств становить майже 50%. Вагомий вплив на доходи домогосподарств здійснює система оподаткування, що в світлі останніх прийнятих змін до Податкового кодексу у частині оподаткування військовим збором негативно вплине на формування фінансових ресурсів домогосподарств. Особливого негативного впливу зазнають ті групи населення, дохід яких формується в результаті здійснення підприємницької діяльності, зокрема загрозами фінансовій безпеці стане тіньова економіка та закриття суб'єктами господарювання підприємницької діяльності [3; 4].

Разом з тим, варто відзначити й той факт, що воєнний стан об'єктивно призвів до появи нових умов господарювання вітчизняних домогосподарств, вплинув на їх фінансовий стан та на розподіл доходів населення. Новою категорією домогосподарств та їх членів, як справедливо зазначає колектив авторів під керівництвом О. Кириленко, є поява домогосподарств в статусі внутрішньо переміщених осіб. Особливістю таких груп населення є відмінне від інших джерело отримання доходів у вигляді соціальної допомоги на проживання [18]. Необхідно відзначити, що такі групи населення є особливо вразливими, тому визначення державою такого виду допомоги є частиною фінансової політики, яка у підсумку дозволить таким домогосподарствам підтримувати належний рівень добробуту та їх фінансової безпеки. Негативною тенденцією є зниження ролі такого виду фінансового забезпечення для внутрішньо переміщених осіб у забезпеченні їх фінансової безпеки.

Усі зазначені вище аспекти свідчать про зниження рівня добробуту домогосподарств, а отже й рівня їх фінансової безпеки у період після введення воєнного стану в Україні і до нині.

Водночас, разом із негативними тенденціями в Україні у фінансовій системі варто відзначити й факт набуття нашою державою статусу кандидата у члени Європейського Союзу. Така позиція вимагає від нас вивчення європейського досвіду функціонування фінансів домогосподарств та особливостей забезпечення їх фінансової безпеки, а також оцінювання можливостей імплементації позитивного досвіду в Україні.

Таблиця 2

Особливості функціонування домогосподарств у країнах Європейського союзу та в Україні

Країна	Особливості			
	Формування доходів	Здійснення витрат	Оподаткування	Соціальні пільги
Польща	Заробітна плата, соціальні виплати, перекази від заробітчанин	сплата податків та зборів, витрати на комунальні платежі, транспорт, харчування	Безпосередні та посередні податки. Основні ставки податку – 12 % та 32 %	На випадок безробіття, пільги на комунальні послуги, допомога на дітей
Німеччина	заробітна плата, доходи від капіталу, пенсійні та соціальні виплати	соціальні внески, страхування, комунальні видатки	Прямі податки (податок на прибуток, солідарний та церковний податок), непрямі податки. Рівень оподаткування 42 % від заробітку	Безробітні, біженці, діти
Франція	заробітна плата, соціальна допомога різних видів та соціальне забезпечення	сплата податків, зборів та платежів, видатки на житло та комунальні послуги, транспорт	Податок з фізичних осіб, сплата до пенсійного фонду 11,2 % від заробітної плати	Державні стипендії
Нідерланди	заробітна плата, соціальна допомога різних видів, пенсії	комунальні платежі, податки та збори, витрати на транспорт, на освіту та медицину	Внески на соціальне страхування працівника становили 22,2 %, прибутковий податок – 7,3 %	На випадок безробіття
Данія	заробітна плата, дохід від капіталу, пенсії, інші соціальні виплати, чистий дохід від підприємницької діяльності, суми поверненого податку	сплата податків, оплата страховок, витрати на утримання житла, на комунальні послуги та транспорт	Прибутковий податок (майже 50 %), що складається з таких відрахувань: з державний, муніципальний, регіональний, церковний, до центрів зайнятості	Фінансування витрат на медичні послуги з державного бюджету

Джерело: складено авторами на основі [5; 8; 9]

З цією метою систематизуємо особливості функціонування домогосподарств у країнах Європейського Союзу та Україні з урахуванням безпекового чинника.

Отже, як бачимо із проведеного порівняльного аналізу особливостей функціонування домогосподарств у окремих країнах Європейського Союзу, основним джерелом доходів населення є заробітна плата. Позитивною характеристикою є те, що у більшості країн (зокрема у Польщі та Німеччині) система оподаткування є прогресивною, що варте уваги для імплементації в Україні. У окре-

мих випадках, як у Польщі, застосування виплат на дітей має конкретне цільове спрямування від держави – вплив на демографічну ситуацію в країні. Такий досвід також є корисним та доцільним до імплементації в Україні, особливо в часи демографічної кризи, спричиненої війною росії проти України. Такі заходи підвищать рівень фінансової стійкості домогосподарств, сприятимуть зниженню розшарування населення за ознакою їх доходів. Такі заходи у перспективі сприятимуть підвищенню рівня фінансової безпеки домогосподарств.

Висновки. Отже, фінансова безпека домогосподарств є має на меті максимізацію рівня добробуту домогосподарств та їх фінансову стійкість в умовах виникнення загроз та ризиків. Підґрунтям до гарантування домогосподарствам їх фінансової безпеки є максимально ефективно використання фінансових ресурсів, оптимізація витрат, а також державна фінансова політика підтримки домогосподарств. Як показує аналіз особливостей функціонування фінансів домогосподарств у країнах ЄС основними джерелами формування доходів є заробітна плата, соціальні допомоги (виплати) різного

роду залежно від складу сім'ї та рівня її доходів. До основних витрат відносять комунальні витрати, сплата податків та зборів, витрати на харчування, охорону здоров'я тощо. Варто також відзначити, що зазначені країни мають високий рівень оподаткування доходів громадян, що позначається на їх можливостях заощаджувати та інвестувати, а держава за часту змушена надавати соціальні допомоги та різного роду пільги. У подальших наукових дослідженнях увагу доцільно приділити фінансовій політиці держави, яка б відповідала імперативам безпечного розвитку домогосподарств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тарасюк М. В. Функції фінансів домогосподарств у ринковій економіці посткризового періоду. *Економічний вісник університету*. 2013. Вип. 21(1). С. 230–235. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evnu_2013_21\(1\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evnu_2013_21(1)_39)
2. Стащук О. В., Потрапелюк М. В. Наукові основи фінансової безпеки домогосподарств. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 4. С. 75–80. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-04-75-80>
3. Соціально-економічний стан домогосподарств України. URL: <http://surl.li/qdfvgr>
4. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Пшик Б. І., Зварич М. С., Кашуба Я. М., Слобода Л. Я. Фінансова безпека домогосподарств в Україні: сучасні проблеми та механізм забезпечення. Львів : СПОЛОМ, 2020. 274 с.
6. Зварич М. С. Розвиток інструментарію забезпечення фінансової безпеки домогосподарств в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6429>
7. Воробйов Ю. М., Ворошило В. В. Фінанси домашніх господарств у фінансовій системі держави: монографія. Сімферополь : ВД «АРИАЛ», 2013. 232 с.
8. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. Київ : УБС НБУ, 2014. Т. 1: Основи економічної і фінансової безпеки економічних агентів. 831 с.
9. Карлін М. І. Публічні фінанси країн Європейського Союзу: навчальний посібник. Луцьк, 2024. 217 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/24584>
10. Calvet, L. E., Campbell, J. Y., Sodini, P. Measuring the financial sophistication of households. *American Economic Review*. 2009. Vol. 99(2). P. 393–398. DOI: <https://doi.org/10.1257/aer.99.2.393>
11. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: концептуальні засади теорії та практики: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня док. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Тернопіль, 2011. 36 с.
12. Перепелиця М. О. Національна безпека держави у фінансовій сфері: поняття й загрози існуванню. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 2 (2). С. 86–89.
13. Kozera, A., Stanislawska, J., Glowicka-Woloszyn, R. Financial security of Polish households. *Journal of Agribusiness and Rural Development*. 2016. Vol. 3(41). P. 319–328.
14. Lee, J. M., Kim, K. T. Assessing financial security of low-income households in the United States. *Journal of Poverty*. 2016. Vol. 20(3). Pp. 296–315. DOI: <https://doi.org/10.1080/10875549.2015.1094773>
15. Piotrowska, M. The impact of consumer behavior on financial security of households in Poland. *Contaduría y administración*. 2017. Vol. 62(2). Pp. 461–504. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cya.2017.02.001>
16. Рамський А. Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств: монографія. Київ : КНУТД, 2014. 352 с.
17. Wereda, W., Prokopowicz, D. Economic and financial situation of households in Poland—analysis and diagnosis. *Zeszyty Naukowe SGGW, Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*. 2017. Vol. 18(67). P. 240–258. DOI: <https://doi.org/10.22630/PEFIM.2017.18.67.37>
18. Кириленко О., Сидорчук А., Квасниця О. Вектори впливу воєнного стану на фінанси домогосподарств в Україні. Модерні фінанси: глобальні виклики і сучасні тренди. Монографія / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль : Економічна думка, 2024. С. 944–954.
19. Стащук О. В. Сучасна парадигма фінансової безпеки акціонерних товариств. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 398 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19977>

REFERENCES:

1. Tarasyuk M. V. (2013). Funktsiyi finansiv domohospodarstv u rynkoviy ekonomitsi postkryzovoho periodu [Functions of household finances in the market economy of the post-crisis period]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*. Vyp. 21(1). P. 230–235. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2013_21\(1\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2013_21(1)_39) [in Ukrainian]
2. Stashchuk O. V., Potrapelyuk M.V. (2021). Naukovi osnovy finansovoyi bezpeky domohospodarstv [Scientific foundations of household financial security]. *Ekonomichnyy chasopys Volyns'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrayinky – Economic journal of Volyn National University named after Lesya Ukrainka*. № 4. P. 75–80. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-04-75-80> [in Ukrainian]
3. Sotsial'no-ekonomichnyy stan domohospodarstv Ukrayiny [Socio-economic status of Ukrainian households]. Available at: <http://surl.li/qdfvgr> [in Ukrainian]
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian]
5. Pshyk, B. I., Zvarych, M. S., Kashuba Ya. M. & Sloboda L. Ya. (2020) Finansova bezpeka domohospodarstv v Ukraini: suchasni problem ta mekhanizm zabezpechennia [Financial security of households in Ukraine: modern problems and mechanism of provision]. Lviv : SPOLOM. [in Ukrainian]
6. Zvarych M. S. (2018). Rozvytok instrumentariyu zabezpechennya finansovoyi bezpeky domohospodarstv v Ukraini [Development of tools for ensuring the financial security of households in Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*. № 6. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6429> [in Ukrainian]
7. Vorobyov YU.M., Voroshylo V. V. (2013). Finansy domashnikh gospodarstv u finansoviy systemi derzhavy: monohrafiya [Finance of households in the financial system of the state: a monograph]. Simferopol: VD "ARIAL", 232 p. [in Ukrainian]
8. Baranovs'kyy O.I. (2014). Filosofiya bezpeky : monohrafiya : u 2 t. [Philosophy of security: monograph: in 2 vols.] Vol. 1: Osnovy ekonomichnoyi i finansovoyi bezpeky ekonomichnykh agentiv [Fundamentals of economic and financial security of economic agents]. Kyiv : UBS NBU, 831 p. [in Ukrainian]
9. Karlin M. I. (2024). Publichni finansy krayin Yevropeys'koho Soyuzu: navchal'nyy posibnyk [Public finances of the countries of the European Union: a study guide]. Luts'k. Available at: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/24584> [in Ukrainian]
10. Calvet, L. E., Campbell, J. Y., & Sodini, P. (2009) Measuring the financial sophistication of households. *American Economic Review*, vol. 99 (2), pp. 393–398. DOI: <https://doi.org/10.1257/aer.99.2.393>
11. Kizyma T. O. (2011). Finansy domohospodarstv: kontseptual'ni zasady teorii ta praktyky: avtoref. dys. ... na zdobuttya nauk. stupenya dok. ekon. nauk: spets. 08.00.08 «Hroshi, finansy i kredyt» [Household finance: conceptual principles of theory and practice: author's ref. dis. ... For science. degree doc. econ. Science: special. 08.00.08 "Money, finance and credit"], Ternopil, 236 p. [in Ukrainian].
12. Perepelytsya M. O. (2016). Natsional'na bezpeka derzhavy u finansoviy sferi: ponyattya y zahrozy isnuvannyu [Naukovy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Yurydychni nauky – cientific Bulletin of Kherson State University. Series: Legal Sciences]. Vol. 2 (2). Pp. 86-89. [in Ukrainian].
13. Kozera, A., Stanislawska, J., & Glowicka-Woloszyn, R. (2016). Financial security of Polish households. *Journal of Agribusiness and Rural Development*, vol. 3(41), pp. 319–328.
14. Lee, J. M., & Kim, K. T. (2016) Assessing financial security of low-income households in the United States. *Journal of Poverty*, vol. 20(3), pp. 296–315. DOI: <https://doi.org/10.1080/10875549.2015.1094773>
15. Piotrowska, M. (2017). The impact of consumer behavior on financial security of households in Poland. *Contaduría y administración*, vol. 62 (2), pp. 461–504. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cya.2017.02.001>
16. Rams'kyy A. YU. (2014). Investytsiynnyy potentsial domohospodarstv: monohrafiya [Investment potential of households: monograph]. Kyiv: KNUTD. 352 p. [In Ukrainian]
17. Wereda, W., & Prokopowicz, D. (2017) Economic and financial situation of households in Poland—analysis and diagnosis. *Zeszyty Naukowe SGGW, Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, vol. 18 (67), pp. 240–258. DOI: <https://doi.org/10.22630/PEFIM.2017.18.67.37>
18. Kyrylenko O., Sydoruk A., Kvasnytsya O. (2024). Vektory vplyvu voyennoho stanu na finansy domohospodarstv v Ukraini [Vectors of the influence of martial law on the finances of households in Ukraine]. *Moderni finansy: hlobal'ni vyklyky i suchasni trendy. Monohrafiya / za red. d.e.n., prof. A. I. Krysovatoho – Modern finance: global challenges and modern trends. Monograph / edited by Doctor of Economics, Prof. AND. AND. Kraysovaty. Ternopil': Ekonomichna dumka*. P. 944–954. [in Ukrainian]
19. Stashchuk O. V. (2018). Suchasna paradyhma finansovoyi bezpeky aktsionerlykh tovarystv [Modern paradigm of financial security of joint-stock companies^ monograph]. Ternopil': TNEU, 398 p. Available at: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19977> [in Ukrainian]